

Pukovnik

GAVRILO PUPIC

Sadejstvo kao oblik koordinacije borbenih dejstava

Rukovođenje i komandovanje kao jedinstveni organizacijski proces rada starešina, komandi i štabova sačinjavaju međusobno povezane i uslovljene delatnosti, funkcije kojima se izvršava zadatak. To su: planiranje, organizovanje, postavljanje zadataka — komandovanje, koordinacija i kontrola. Funkcije nemaju karakter hijerarhijskog odnosa, a imaju relativnu samostalnost u smislu njihove realizacije kao delatnosti, aktivnosti, postupka starešine, komande, štaba u procesu rukovođenja i komandovanja.

Centralizovano rukovođenje i komandovanje, a naročito određivanje načina izvršenja zadataka može da pasivizira ogroman potencijal starešina i komandi-štabova za nekoliko stepeni niže, odnosno da sputava njihovu inicijativu. Međutim, poznato je da je inicijativa jedan od bitnih principa ratne veštine, koja odlučujuće doprinosi da se u oružanoj borbi maksimalno razvijaju stvaralačke sposobnosti u izboru i oblika i načina dejstva.¹ Zavisno od uslova konkretne situa-

¹ U Kumanovskoj bici, 23. oktobra 1912. godine, komandant 2. bataljona 1. puka Moravske divizije prvog poziva (major Milan Marinković) u kritičnom trenutku, samoinicijativno je prešao sa bataljonom u protivnapad i za sobom povukao susedni 3. i 4. bataljon, posle čega je komandant puka uputio u napad i 1. bataljon iz rezerve. Potom se razvio za borbu i bataljon susednog puka. U oštroj borbi bataljoni su u dolini Konjarske reke, uz obostrane velike gubitke, razbili Turke i primorali ih na povlačenje... Kasnije se uključio i komandant divizije po čijem traženju su susedne divizije uputile pomoć, bez znanja komande 1. armije... Ova bitka dobijena je i zbog inicijative, poleta i upornosti nižeg starešinskog kadra i visokog morala trupa. Vest o srpskoj pobedi primili su sa naročitim simpatijama jugoslovenski narodi u Austro-Ugarskoj (*Vojna enciklopedija*, II izdanje, 1972, tom IV, str. 83).

cije, taj potencijal se može aktivirati, na primer, na sledeći način: pretpostavljeni definiše cilj, postavlja zadatak, određuje vreme početka akcije i okvirni zadatak svakog od učesnika (bliži i sledeći zadatak) i stvara vreme potčinjenima za donošenje odluke. Zatim, saslušava (razmatra) odluku, ceni njenu usmerenost ka ciljevima i postavljenim zadacima i naređuje preduzimanje određenih mera i postupaka radi njenog usklađivanja sa opštim ciljem, ali i sa zadacima drugih učesnika boja, odnosno operacije.

Tako se postiže povezivanje svih akcija i njihovo međusobno usklađivanje radi ostvarenja zajedničkog cilja. U stvari, koordinacija u okviru rukovođenja treba da spreči eventualna odstupanja od zadataka tokom pripreme i izvođenja boja, odnosno operacije i da omogućiti prilagođavanje izvršenja zadatka izmenjenim uslovima. Jer, u toku izvršenja zadatka mogu nastupiti promene koje nije moguće predvideti u trenutku kada starešina donosi svoju odluku i izdaje direktive, zapovesti, naređenja. Zbog toga se javlja potreba da se odluke stalno dopunjuju u toku pripreme, a naročito tokom njihovog izvršavanja. Odluke kojima se, u toku izvršavanja zadataka, usklađuju sve nastale promene i kojima se omogućava da različite borbene i druge aktivnosti na raznim mestima budu uvek usmerene ka ostvarivanju jedinstvenog zajedničkog cilja predstavljaju mere koordinacije u okviru rukovođenja. To znači da i koordinacija, kao jedna od funkcija procesa rukovođenja, mora biti planirana, organizovana, naređena i kontrolisana.

Koordinacija kao funkcija prožima celokupni proces rukovođenja. To znači da pojam koordinacije, pored već rečenog, obuhvata i usklađivanje aktivnosti između organa rukovođenja (koji su u različitim odnosima obaveznosti — od subordinacije do saradnje), a i u okviru njih, u pripremi i u toku izvršenja zajedničkog zadatka.

Rečju, koordinacija označava usklađivanje aktivnosti učesnika prema cilju, prostoru, vremenu i načinu izvršenja zajedničkog zadatka.

1. Pojam i vrste sadejstva

U oružanoj borbi kao poseban oblik koordinacije javlja se sadejstvo. U našoj i stranoj vojnoj literaturi postoje različite definicije pojma sadejstva. U suštini, reč je o skupu aktivnosti, mera i postupaka koji se odnose na usklađivanje vatre i pokreta, u vidu usklađenih — po mestu, vremenu i načinu izvršenja — udara po neprijatelju radi postizanja većih učinaka pri realizaciji zajedničkih borbenih za-

dataka. Za naše uslove na potpunost i konkretnost definicije utiče i dostignuti razvoj koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozastite, doktrine oružane borbe, naoružanja i borbene tehnike, a u vezi s tim i organizacijsko-formacijske strukture jedinica. Stoga bi pored navedenog, definicija trebalo da obuhvati i: komponente oružanih snaga (JNA i TO); vidove oružanih snaga (KoV, RM, RV i PVO), rodove i službe; elemente operativnog, odnosno taktičkog borbenog rasporeda; susede na frontu, privremeno zaposednutoj teritoriji i u vlastitoj pozadini.

Tako bi, jedna od mogućih definicija sadejstva mogla da glasi: *sadejstvo je uzajamno usklađeno dejstvo jedinica JNA i Teritorijalne odbrane, vidova, rodova i službi, elemenata operativnog ili taktičkog borbenog rasporeda, na frontu, u vlastitoj i u pozadini neprijatelja prema cilju, mestu i vremenu radi izvršavanja zajedničkih borbenih zadataka.*

Za organizovanje tesnog i neprekidnog sadejstva odgovoran je komandant jedinice koja je nosilac borbenih dejstava u određenoj zoni, kao i komande-štabovi jedinica svih stepena, koje učestvuju u izvršenju zadatka.

Veza sadejstva organizuje se prema naređenju komandanta jedinice koja organizuje sadejstvo. Za veze sadejstva odgovorni su: po frontu — desni sused; po dubini — jedinica u većoj dubini ka jedinici bliže frontu; za vezu sa jedinicom koja se podržava — jedinica vida, odnosno roda koja ostvaruje podršku.

Značaj sadejstva je u tome što ono omogućava najpotpunije iskorišćavanje borbenih mogućnosti raznovrsnih jedinica, uzimajući u obzir razlike u kvalitetu i osobinama njihovog naoružanja i opreme. Sadejstvom se usklađuju mogućnosti jednih jedinica i oruđa sa mogućnostima drugih, radi čega se postiže značajno povećanje ukupnih mogućnosti dejstva po neprijatelju.

Na osnovu toga, može se reći da je cilj sadejstva da se na najefikasniji način iskoriste borbene mogućnosti različitih jedinica radi postizanja optimalnih rezultata u oružanoj borbi. *Predmet sadejstva* je usklađivanje aktivnosti namenski različitih jedinica (učesnika) u izvođenju borbenih dejstava, dok je *predmet saradnje* usklađivanje rada (aktivnosti, napora, postupaka) u izvršavanju svih drugih zadataka u funkciji borbenih dejstava.

Zavisno od cilja, razmera i oblika borbenih dejstava sadejstvo može biti strategijsko, operativno i taktičko. Iskustva iz prošlih ratova ukazuju na to da je komanda — štab strategijskog ili operativnog nivoa rukovođenja, radi ostvarivanja ciljeva operacije, odnosno bo-

ja, dužan da poklanja odgovarajuću pažnju sadejstvu, odnosno usklađivanju dejstava jedinica za 1—2 stepena niže, a na pravcima glavnog udara i do taktičkih jedinica.²

Strategijsko sadejstvo je usklađivanje mogućnosti, obaveza i dejstava oružanih snaga u celini, vidova i strategijskih-operativnih grupacija koje vode oružanu borbu na jednom ili više vojišta, čija su dejstva usmerena ka ostvarivanju jedinstvenog cilja i čiji efekat utiče na opšti tok i rezultate oružane borbe.

Pod pojmom operativnog sadejstva, uopšteno govoreći, treba razumeti usklađenost dejstva elemenata operativnog rasporeda po cilju, vremenu i objektima radi izvršenja zajedničkog zadatka, odnosno ostvarenja cilja operacije.

Jedna od bitnih razlika između operativnog i taktičkog sadejstva jeste u tome što se taktičko organizuje, po pravilu, između jedinica, odnosno elemenata borbenog rasporeda, vatrenih sredstava i dr., a operativno, takođe po pravilu, između elemenata operativnog rasporeda, odnosno združenih jedinica. Činjenica da kod operativnog sadejstva ne mora da bude neposrednog, fizičkog, dodira sadejstvjućih elemenata operativnog rasporeda čini drugu suštinsku razliku između taktičkog i operativnog sadejstva.

Osim navedenih, razlike između operativnog i taktičkog sadejstva su i u ciljevima i objektima dejstva, u načinu izvršenja zadatka i u vremenu njihovog trajanja, što samo po sebi mora da utiče i na obim i na metode rada komandanata i komande-štaba koji organizuje sadejstvo u operaciji.

Bez obzira na neophodnost uočavanja suštinskih razlika između taktičkog i operativnog sadejstva, mislim da nema potrebe da se insistira na povlačenju čvrstih granica između njih, budući da jedno drugo uslovljava i da jedno iz drugog proizlazi. Tako, na primer, u napadnoj operaciji snage jedne armije, koje napadaju s fronta, i sna-

² U završnim operacijama za oslobođenje Jugoslavije, vrhovni komandant drug Tito, pri odobravanju plana operacije Četvrtе armije ukazao je da je za brzo oslobađanje Trsta neophodno ojačati desnu armijsku kolonu, 20. diviziju, da na pravcu od Broda prema Ložu treba uputiti 29. diviziju, a glavninom Sedmog korpusa dejstvovati pravcem Kočevje — Stari Trg radi sigurnog obezbeđenja desnog boka. Događaji koji su kasnije usledili pokazali su koliko je bila svrsishodna intervencija druga Tita da se deo snaga odmah uputi prema Mašunu, u to doba još pod snagom. Ne očekujući na tom pravcu jače snage, posebno ne tenkovske i motorizovane, neprijatelj je taj pravac zatvarao slabijim delovima (Videti: Boško Šiljegović, *Operacije Četvrtе armije na primorskom pravcu*, „Vojno delo” br. 4/85, str. 104).

I u drugim armijama u toku drugog svetskog rata, u mnogim slučajevima članovi vrhovne komande komandanti frontova, armija na najvažnijim pravcima ostvarivali su uvid u organizaciju taktičkog sadejstva. Na primer, pri probou odbrane na uskim odsecima, uvođenju u probou pokretnih grupa i forsiranju vodenih prepreka, pri iskrcavanju u Normandiji i dr.

ge JNA i Teritorijalne odbrane, koje dejstvuju iz pozadine neprijatelja, težiće da ga okruže, raseku i unište. To je, u stvari, prelazak iz operativnog u taktičko sadejstvo. Znači, sve do okruženja neprijatelja, jedinice s fronta i jedinice iz pozadine neprijatelja dejstvuju na posebnim, prostorno udaljenim i razdvojenim pravcima, i nisu u neposrednom kontaktu. Čak i pojavom tih jedinica na bokovima okružene neprijateljeve grupacije u momentu obuhvata, ne može se govoriti o neposrednom kontaktu jedinica, pa prema tome ni o taktičkom sadejstvu u punom smislu te reči.

Naravno, ukazivanjem na razlike između operativnog i taktičkog sadejstva ne želi se reći da se i najstariji komandant, odnosno starešina koji komanduje jedinicama u jednoj operaciji i njegov štab neće interesovati, pa čak i rešavati neke probleme taktičkog sadejstva. Toga će često biti, na primer, na pravcu glavnog udara u napadnoj operaciji. Komandant koji rukovodi operacijom, upuštaće se i u neke taktičke probleme koje treba da rešavaju teritorijalne, partizanske i diverzantske jedinice u pozadini neprijatelja, kao što je npr. izbor konkretnog objekta dejstva, sastav udarnih grupa i dr.³ Međutim, kada se radi o operaciji na privremeno zaposednutoj teritoriji u okviru jedinstvene stratezijske operacije, komandant jedinice koja dejstvuje s fronta učestvovaće u definisanju ciljeva, vremena trajanja, izbora objekata, manevra i dr. jedinica na privremeno zaposednutoj teritoriji.

2. Načela sadejstva

Imajući u vidu činjenicu da je sadejstvo konkretna pojava i praktična aktivnost komandi i štabova u procesu rukovođenja bojem i operacijom, u našem osnovnom doktrinarnom dokumentu se ističe da je organizacija neprekidnog i čvrstog sadejstva svih učesnika u borbenim dejstvima obaveza komandi i štabova odgovornih za izvršenje zadataka. Stoga je pravovremeno, dobro organizovano i sprovedeno sadejstvo nužan uslov za uspeh svakog borbenog dejstva.

Radi realizacije tih doktrinarnih zahteva, sadejstvo treba da se zasniva na odgovarajućim opštim pravilima, odnosno načelima. Ta načela se izvode iz principa ratne veštine i rukovođenja i komandovanja u oružanim snagama i njihova su konkretizacija na sadržaje sadejstva. Mada ima i drugih shvatanja, mislim da su osnovna načela sadejstva sledeća:

³ O tome detaljnije videti: Rajko Tanasković, *Uvod u operaciju opštenarodnog odbrambenog rata*, VIZ, 1977, str. 144.

(1) jedinstvo cilja sadejstva i besprekorno poznavanje zamisli i konkretnih zadataka za njegovo izvršenje. To znači da zadaci pojedinih učesnika moraju biti rezultat podele cilja (opšteg zadatka) na izvršioce;

(2) realnost zadataka jedinicama, odnosno elementima operativnog ili taktičkog borbenog rasporeda postavljenih odlukom komandanta. Postiže se dodeljivanjem zadataka jedinicama prema njihovim stvarnim mogućnostima i nameni i izborom načina dejstava koji se mogu realizovati u konkretnoj situaciji;

(3) neprekidnost sadejstva podrazumeva skladan rad svih učesnika od dobijanja zadatka do njegovog izvršenja. Postiže se održavanjem visokog stepena borbene gotovosti jedinica i spremnošću da se zadatak izvršava u složenim situacijama, pravovremenom realizacijom mera koje se donose tokom organizovanja i izvođenja dejstava i pouzdanim radom sistema veza;

(4) stabilnost sadejstva podrazumeva da se ono može efikasno ostvarivati i u uslovima dejstva neprijatelja nuklearnim i hemijskim oružjem i izbacivanja „iz stroja” odvojenih, uzajamno sadejstvjujućih jedinica;

(5) elastičnost podrazumeva da je sadejstvo organizovano u više varijanti, te da je moguće pri naglim promenama situacije unositi korektivne odluke;

(6) sigurnost sopstvenih snaga u periodu nanošenja vatrenih udara artiljerijom i avijacijom i nuklearnih udara po neprijatelju. Starešine su dužne da preduzmu sve potrebne mere kako bi se izbeglo uzajamno nanošenje gubitaka, što je posebno značajno pri sadejstvu sa snagama Teritorijalne odbrane koje dejstvuju u pozadini neprijatelja, kao i stanovništvu. U tom kontekstu se, naročito, postavlja zahtev da se spreči dejstvo sopstvenih snaga PVO po našim letilicama, kao i da se usklade dejstva sopstvene artiljerijske i druge vatre prilikom njihovog preleta preko zone i nad rasporedom naših jedinica. To zahteva precizno usklađivanje naleta naših letilica po vremenu, visinama, pravcima i pojasevima;

(7) odgovornost i inicijativa u izvršavanju zadataka. Budući da je nemoguće predvideti sve tokove boja, odnosno operacije i da će prekidi veza biti česti, a ponekad veze i onemogućene protivielektronskim dejstvima protivnika, to ne može da bude razlog za prekid ili narušavanje sadejstva. Niži stepeni rukovođenja i komandovanja odgovorni su da u skladu sa nastalom situacijom iznalaze najbolja rešenja za usklađena zajednička dejstva, kako bi izvršili dobijeni zadatak.

Osim rečenog, uspeh sadejstva umnogome zavisi i od osposobljenosti starešina za organizovanje borbenih dejstava i komandovanje jedinicama u savremenim uslovima vođenja oružane borbe; od uvežbanosti komandi i štabova i njihove osposobljenosti za timski rad u planiranju boja, odnosno operacije, uključujući i sadejstvo; od solidno izgrađenog sistema veza, u kojem dominantnu ulogu treba da imaju radio-sredstva, naročito za vezu između komandanta jedinice koja je osnovni nosilac izvršenja zadatka i starešina drugih sadejstvjućih elemenata u boju — operaciji; kao i od raspoloživog vremena za organizovanje sadejstva.

Međusobno poznavanje komandanata i drugih starešina, poznavanje mogućnosti borbenih sredstava svih jedinica, zatim zajednički plan sadejstva, sa realnim predviđanjima razvoja toka događaja, tj. dinamike borbenih dejstava, postojanje odgovarajućih signala za označavanje neprijateljevih i vlastitih položaja, primena jedinstvenog koda i šifara, jedinstvena numeracija orijentira i ciljeva, pravovremeno dostavljanje informacija od potčinjenih prema pretpostavljenim i susedima, i obrnuto, takođe su značajni činioci uspešne organizacije sadejstva u boju i operaciji.

Zavisno od obima i vrste boja, odnosno operacije, sadejstvo se može organizovati: (1) po vremenu — po fazama boja, odnosno etapama operacije, po danima ili satima (sadejstvo između jedinica KoV i vazduhoplovstva); (2) po objektima na zemljištu — položajima, rejonima i linijama; (3) po zadacima — opštem i zajedničkom.

3. Uticaj mesta i vremena na način organizovanja sadejstva

Kao mesto sadejstva u napadu se određuju najčešće najvažniji položaji (rejoni, prostori, pravci) branioca koji značajno utiču na dalji razvoj napada i za čije zauzimanje napadač treba da koncentrše napore svih elemenata borbenog rasporeda. U odbrani se kao mesto sadejstva određuju položaji u sopstvenom rasporedu, koji su važni za sprečavanje prodora napadača i koji utiču na izvođenje aktivnih radnji branioca.

Za sadejstvo je važno i to da svi učesnici znaju mesto i vreme njegovog izvršenja kako bi se ustanovilo ko, s kim, kada i gde sadejstvuje i po kojim pitanjima. Stoga, u pripremi borbenih dejstava treba da se precizira međusobni odnos jedinica, koje učestvuju u boju, odnosno operaciji, u određeno vreme i na određenom me-

stu, tj. da se utvrdi način njihovog sadejstva, jer improvizacije u organizovanju sadejstva nisu dozvoljene. Sadejstvo će biti dobro organizovano samo kada komandanti jedinica, odnosno elemenata borbenog (operativnog) rasporeda, između kojih se organizuje sadejstvo, znaju po kojim pitanjima sadejstvuju, u koje vreme i na kojem mestu.

Organizovanje sadejstva zavisi od raspoloživog vremena koje posebno utiče na način planiranja sadejstva. Budući da taktičke jedinice redovno imaju malo vremena za pripremu svojih borbenih dejstava, to se pitanje planiranja sadejstva kod njih pojavljuje uvek, tako reći, kao problem.

U nekim našim borbenim pravilima i uputstvima propisano je da se izrađuju planovi sadejstva, mada se to čini samo pri pravovremenoj pripremi borbenih dejstava. Međutim, u nekim borbenim pravilima to nije propisano. Pojedini vojni teoretičari u nas i u svetu smatraju da je potrebno da se izrađuju takvi planovi.⁴

Bez obzira na to da li se izrađuje plan sadejstva ili se ne izrađuje, moraju se precizno razraditi i regulisati sva bitna pitanja sadejstva. I u situacijama kada ima malo vremena za pripremanje i organizovanje borbenih dejstava, sadejstvo mora da se potpuno organizuje, jer bez toga nema uspešnog vođenja oružane borbe. Drugačija je situacija kada je u pitanju izrada plana sadejstva i drugih dokumenata kojim se ono reguliše.

Ako ima dovoljno vremena, svakako da će se izrađivati potrebni borbeni dokumenti, pa i plan sadejstva. Međutim, ako za to nema vremena, sva pitanja sadejstva biće rešavana između pretpostavljenih i potčinjenih na zemljištu ili po karti, zavisno od veličine jedinice koja organizuje sadejstvo, na osnovu podataka iz ratnog bloka, radne karte ili iz posebnih pribeležaka.

4. Metod rada komandi i štabova na organizovanju sadejstva

Odluka komandanta predstavlja osnovu za organizovanje sadejstva. Shvatajući zadatak i pripremajući se za upoznavanje komande sa njegovim sadržajem, komandant uočava šta je u odluci i planovima pretpostavljenog planirano, naređeno i regulisano, šta je potrebno predvideti i precizirati sopstvenom odlukom i planom, šta treba rešavati sa ostalim učesnicima u izvršenju zajedničkog zada-

⁴ Videti: Rajko Tanasković, *Isto*, str. 148; „Voennij vestnik” br. 4/84, str. 23 i 6/81, str. 35.

tka i dr. Na taj način, komandant sagledava i osnovna pitanja organizovanja sadejstva. U narednoj fazi rada komandant ceni pojedine elemente situacije i u okviru toga produbljuje svoja saznanja o bitnim sadržajima sadejstva. Tom prilikom utvrđuje: (1) stanje i karakteristike rasporeda neprijatelja; (2) pojedinačne zadatke koje treba izvršiti u okviru opšteg zadatka; (3) gde i kojim snagama treba naneti glavni udar, odnosno šta treba je težište odbrane; (4) najcelishodniji operativni, odnosno taktički borbeni raspored jedinica i zadatke pojedinih elemenata toga rasporeda; (5) ko, gde i kada i po kojim sadržajima (pitanjima) treba da organizuje sadejstvo sa susedima, jedinicama podrške pretpostavljenog, jedinicama drugih vidova (RV i PVO, RM), rodova i službi, štabovima Teritorijalne odbrane, a takođe i između potčinjenih jedinica, odnosno elemenata operativnog (taktičkog) borbenog rasporeda.

Istovremeno, komandant utvrđuje najcelishodnije oblike i metode sadejstva (i saradnje). U stvari, već u toku primanja zadatka, a naročito u procesu procene situacije, komandant stvara misaoni model predstojećeg boja, odnosno operacije i u tom okviru procenjuje verovatne varijante dejstva neprijatelja, suprotstavljajući im način dejstva sopstvenih snaga i upotrebe sredstava radi njegovog razbijanja ili uništenja. To je, u stvari, metod rada na organizovanju sadejstva gde se mnogi sadržaji sadejstva definišu istovremeno sa ostalim elementima odluke i plana boja, odnosno operacije.

Pomoćnici komandanta u pripremi podataka i predloga za donošenje odluke komandanta za boj, odnosno operaciju postupaju na isti način, rešavajući probleme sadejstva paralelno sa ostalim sadržajima koji se odnose na pripremu u okviru određenog sektora rada i upotrebe odgovorajućih jedinica, odnosno službi.

Štab kao organ komande jedinice koja izvodi boj, odnosno operaciju u toku procene situacije i pripremanja predloga za donošenje odluke sagledava i osnovne sadržaje (pitanja, probleme) sadejstva (i saradnje), a naročito razmatra mesto, vreme i način upotrebe pojedinih elemenata taktičkog, odnosno operativnog borbenog rasporeda, kao i podržavajućih snaga i sredstava pretpostavljenog, te određene mere obezbeđenja borbenih dejstava. Štab u osnovi samostalno najčešće po odvojenim organima (zavisi od metoda rada štaba: timski ili sektorski), priprema predloge i za organizovanje sadejstva.

Štab treba da bude stalni pokretač, *spiritus movens*, svih aktivnosti na organizovanju sadejstva (i saradnje) u fazi koja počinje sa donošenjem odluke komandanta za boj, odnosno operaciju i koja se završava njegovim sugestijama i naređenjima za sadejstvo. To

znači da se komandant u potpunosti oslanja na predloge organa komande, odnosno štaba za organizovanje sadejstva i da je siguran da su predložena rešenja optimalna u konkretnoj taktičkoj ili operativnoj situaciji, odnosno da je štab u potpunosti sagledao sve relevantne podatke za donošenje odluke. Svakako da štab treba da predlaže odluke u više varijanti.⁵

U ovoj fazi rada posebno se ističe odlučujuća i rukovodeća uloga oficira-operativaca. Oni, zajedno sa oficirima iz organa rodova, rade pod neposrednim rukovodstvom načelnika štaba i na osnovu odluke komandanta preduzimaju određene mere i aktivnosti radi njenog sprovođenja i pripremaju predlog plana sadejstva svih učesnika u boju ili operaciji, a prvenstveno onih koji su na pravcu glavnog udara, odnosno težištu odbrane.

Štab na osnovu prognoze razvoja situacije u toku boja, odnosno operacije i izbora najcelishodnijeg načina dejstva sopstvenih jedinica treba da: (1) definiše osnovne mere koje omogućavaju usklađivanje dejstva pojedinih jedinica, odnosno elemenata taktičkog ili operativnog borbenog rasporeda po pravcima, položajima, vremenu i načinu dejstva; (2) pripremi predloge za sadejstvo sa susedima; (3) odredi način organizovanja veze između komandi, odnosno štabova sadejstvjućih jedinica i rukovodećih organa sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite koji sarađuju; (4) odredi jedinstvene signale komandovanja i veze sadejstva; (5) razradi neophodne dokumente sadejstva; i (6) planira sve aktivnosti u vezi sa organizovanjem sadejstva na zemljištu: plan rada na radnim tačkama, borbeno osiguranje mesta rada, prelet i prevoz učesnika, veze u toku organizovanja sadejstva i dr.

Da bi štab, u najčešće ograničenom i kratkom vremenu, izvršio te brojne zadatke, potreban je visok stepen organizovanosti, operativnosti i savršena skladnost u radu svih njegovih organa. To se postiže visokom stručnošću i osposobljenošću svih organa štaba, a i njegovim uvežbavanjem. Radi povećanja efikasnosti rada štaba u organizovanju sadejstva, neophodni su precizna raspodela obaveza između svih lica koja učestvuju u tom procesu, maksimalna lična odgovornost za izvršenje zadataka, kao i kontrola sprovođenja mera sadejstva. Pri tome je celishodno da se ceo rad na planiranju, organizovanju i kontroli sadejstva podeli na nekoliko zadataka, koji se mogu izvršavati postupno ili istovremeno.

⁵ „Odluke o svim važnijim pitanjima donosio je drug Tito. Vrhovni štab je predlagao odluke, ponekad i u više varijanti, a zatim bi formulisao odluku druga Tita.” (Rade Hamović, *O rukovođenju na stratezijskom nivou u završnim operacijama za konačno oslobođenje Jugoslavije*”, „Vojno delo” br. 4/85, str. 168).

Posebno je značajno da se iznalaze mogućnosti da se sa organizovanjem sadejstva počne što ranije i da se ono ostvaruje istovremeno u štabu i kod pomoćnika komandanta i na više nivoa rukovođenja. U najpovoljnijim uslovima organizovanje sadejstva može početi posle saopštavanja osnovne zamisli za boj, odnosno operaciju.

Dobro formulisan i jasno postavljen borbeni zadatak potčinjenim, značajno će olakšati organizovanje sadejstva. Njega može ubrzati i olakšati i to ako štab pravovremeno razradi potrebna dokumenta sadejstva.

5. Provera i utvrđivanje sadejstva

Utvrđivanje sadejstva je posebna faza u okviru pripremanja i organizovanja boja i operacije, a sprovodi se radi toga da bi se planirano sadejstvo preciziralo starešinama potčinjenih i podržavajućih jedinica i naredilo izvršenje utvrđenih mera. Pri utvrđivanju sadejstva obavljaju se, takođe, potrebne izmene i dopune ranije planiranog, što znači i proveru valjanosti ranije utvrđenih mera sadejstva.

Utvrđivanje sadejstva nije formalno saopštavanje potčinjenima naređenja i uputstava za organizovanje sadejstva, već nastavak stvaralačke delatnosti potčinjenih komandanata i štabova na usklađivanju dejstva svih snaga i sredstava i konkretizaciji pojedinih rešenja sadejstva u izvršavanju zajedničkih zadataka.

Kad starešine potčinjenih i podržavajućih jedinica usklađuju dejstva svojih jedinica, oni time pronalaze najcelishodnije načine izvršenja zadataka po fazama i varijantama dejstva, po linijama ili objektima i po vremenu. Znači, ne utvrđuju se zadaci, već način njihovog izvršavanja i dopunjava i usavršava sadejstvo u skladu sa procenjenim razvojem situacije.

Iskustva sa vežbi ukazuju na to da postoji više načina utvrđivanja sadejstva. Ovde će biti razmatrana dva, za koja mislim da su osnovna: (1) po vremenu — u toku saopštavanja borbenog zadatka (zapovesti) ili posle njegovog saopštavanja; (2) po mestu — na zemljištu ili na odgovarajućem komandnom mestu korišćenjem karte (reljefa).

Kada je vreme za pripremanje boja ili operacije veoma ogranično, sadejstvo se može utvrđivati istovremeno sa saopštavanjem borbenog zadatka preko tehničkih sredstava veze ili u vreme kada

komandant izdaje zadatke potčinjenim komandantima. U tom slučaju zadaci se mogu saopštiti u potpunosti ili po delovima, imajući u vidu značaj i hitnost rešenja pojedinih sadržaja (pitanja i problema) sadejstva. Pri tome, elemente za sadejstvo komandant neposrednim izvršiocima daje po karti. Elementi sadejstva se daju izvršiocima u skladu sa prihvaćenom varijantom dejstva sopstvenih jedinica i snaga neprijatelja. Ako situacija dozvoljava, u toku izdavanja naređenja za organizovanje sadejstva komandant može, po potrebi, saslušati i usvojiti predloge načelnika štaba, načelnika rodova i drugih starešina komande, odnosno štaba. Prema nekim stranim izvorima, iskusnim komandantima združenih taktičkih jedinica u drugom svetskom ratu za to je bilo potrebno kratko vreme — oko jednog sata, u čemu se i sastojalo osnovno preimućstvo takvog načina rada.

Kada komandant ne može lično da izda naređenje i postavi zadatke za sadejstvo istovremeno svim izvršiocima to bi trebalo uraditi bar sa komandantima jedinica koje dejstvuju na pravcu glavnog udara, odnosno težištu odbrane. Ostalim izvršiocima naređenja mogu dati načelnik štaba i načelnici rodova i službi.

U situaciji kada vremena ima dovoljno, sadejstvo se organizuje, po pravilu, posle saopštavanja odluke, što omogućava da se, na osnovu predloga plana sadejstva, ono detaljno planira u nekoliko varijanti.

Način rada na organizovanju sadejstva na komandnom mestu ili na nekoj radnoj tački na zemljištu, na primer, može biti sledeći.

Komanda koja organizuje sadejstvo obezbeđuje dolazak na određeno mesto i u određeno vreme svih starešina koje učestvuju u organizovanju sadejstva. U početku komandant saopštava cilj i plan rada na organizovanju sadejstva, a zatim naglašava zadatak prema kome će se usklađivati dejstva jedinica i izlaže jednu od verovatnih varijanti situacije koja može da nastane u toku izvođenja borbenih dejstava. Posle toga, načelnik obaveštajnog organa iznosi zaključke o grupisanju snaga, namerama i očekivanim dejstvima neprijatelja na odgovarajućem pravcu, rejonu ili odseku dejstva.

U sledećoj fazi rada komandant ili načelnik štaba po njegovom ovlašćenju, izlaže odluku za dejstvo jedinica u modelovanoj situaciji, a zatim svoje odluke saopštavaju starešine potčinjenih jedinica, prvo onih koje imaju glavnu ulogu u izvršavanju borbenog zadatka, a zatim sadejstvujućih i podržavajućih jedinica na frontu, privremeno zaposednutoj teritoriji i u vlastitoj pozadini. Komandant koriguje pojedine elemente odluke potčinjenih starešina, do-

punjuje, menja i ispravlja njihova rešenja, koordinira njihova dejstva po položajima i vremenu izvršenja i daje zaključak.

Na isti način usklađuju se dejstva prema drugim varijantama situacije. Pri tome je posebno značajno da neposredni izvršioci potpuno shvate i usvoje osnovnu ideju za izvršenje borbenog zadatka, kao i način dejstva sopstvenih i podržavajućih jedinica, snaga i sredstava.

Posle toga, organi komande unose u plan sadejstva potrebne ispravke i dopune. Taj dokumenat, posle provere i utvrđivanja sadejstva, odobrava komandant a izvodi iz njega se u određenoj formi i u potrebnom obimu dostavljaju izvršiocima.

Na kraju, komandant saopštava, odnosno predaje potčinjenim starešinama (ako nije ranije to učinio za vreme komandantskog izviđanja) nazive iz šeme orijentira, brojeve do tada otkrivenih ciljeva i okvire u kojima potčinjeni treba sami da obeležavaju, kao i tablicu signala. Time je završena provera i utvrđivanje sadejstva, kada za to ima dovoljno vremena.⁶

Na vežbama kao i u ratnoj praksi stranih oružanih snaga često su uvežbavana zajednička dejstva jedinica u različitim situacijama kakve mogu nastati u toku boja, odnosno operacije, a na osnovu modela borbenog dejstva u određenom vremenu i na odgovarajućim položajima, prema mogućim varijantama dejstva jedinica u toku izvršenja borbenog zadatka.

Brojni su primeri iz drugog svetskog rata koji ukazuju na to da se sadejstvo uvežbavalo pred početak operacije metodom sprovođenja grupnog zanimanja ili ratne vežbe, istovremeno sa rukovodećim sastavima nekoliko stepena, najčešće za dva neposredno subordinirana komandna stepena. U celini, to daje mogućnost uštede vremena u odnosu na postupnu organizaciju sadejstva sa svim potčinjenim komandantima a pruža se i mogućnost da oni bolje razumeju način izvršavanja zadataka svojih i drugih sadejstvjućih jedinica.

Iskustva sa vežbi potvrđuju da je, kada ima vremena i kada to situacija dozvoljava, celishodno da komandant, posebno taktičkih jedinica, sadejstvo organizuju na zemljištu. Takav način rada omogućava da se na očigledan način upoređuje planirano dejstvo jedinica sa konkretnim uslovima zemljišta, da se utvrde ne samo opšta

⁶ „Skoro godinu dana prije početka agresije (1982. godine — prim. G. P.) pripremao je svoje oružane snage (Izrael — prim G. P.) u pustinjskoj oblasti Negev, u sličnom ambijentu i na identičnim objektima kakvi ga očekuju u Libanu. Do detalja su uvježbavane oklopno-mehanizovane snage u zauzimanju objekata i naseljenih mjesta na planinskim pravcima, a posebna pažnja je posvećena organiziranju sadejstva i rukovođenju i komandovanju.” (podvukao G. P.), (Branko Mamula, *Savremeni svijet i naša odbrana*, VIZ, 1985, str. 94).

pitanja sadejstva i elementi odluke već i pojedinosti sadejstva rodova, kao i da se konkretizuje redosled izvršavanja zadataka svakog učesnika. Međutim, ako je zemljište dosta ispresecano i osmatranje ograničeno verovatno će biti malo koristi od organizovanja sadejstva na zemljištu, naročito na operativnom nivou rukovođenja i komandovanja. U takvim slučajevima celishodno je na zemljištu rešavati samo pojedina pitanja sadejstva, na primer, u napadu — ona koja su vezana za dejstvo na pravcu glavnog udara, a u odbrani — organizaciju sistema vatre na težištu odbrane.

Posle komandantove provere i utvrđivanja sadejstva, težište u radu komande, odnosno štaba, jeste kontrola rada potčinjenih komandanata i komandi-štabova na uzajamnom usaglašavanju dejstava svojih jedinica, snaga i sredstava, što čini poslednju fazu organizovanja sadejstva u boju i operaciji. Na primer, radi održavanja neprekidnog sadejstva pri pokretu jedinica iz dubine, komandant i komanda, odnosno štab, treba da organizuju kontrolu i obezbede: pravovremeni razvoj artiljerijskih jedinica koje učestvuju u vatrenoj pripremi; prolazak prvog borbenog ešelona, u planirano vreme, linija za regulisanje saobraćaja i razvoja; određeni redosled premeštanja jedinica PVO i zaštitu kolona u pokretu od dejstava iz vazdušnog prostora, itd. Ili, u periodu vatrene pripreme napada posebnu pažnju komandant združene taktičke jedinice mora da posveti kontroli izvršenja zadataka artiljerije, pravovremenoj izradi prolaza u neprijateljevim preprekama, pravovremenom razvoju i gotovosti za napad i dr.

6. Ostvarivanje sadejstva

Komandant i komanda neprekidno u toku borbenih dejstava organizuju, usklađuju i usavršavaju sadejstvo, u skladu sa razvojem borbene situacije. Time ispoljavaju svoj uticaj na tok borbenih dejstava, što je jedan od bitnih uslova za postizanje uspeha.

S tim u vezi, štab je obavezan da u toku borbenih dejstava neprekidno i savesno kontroliše izvršavanje zadataka jedinica u svim etapama boja i operacije i da prenosi potčinjenim dopunska naređenja, odnosno uputstva komandanta.⁷ U slučaju narušavanja sadejstva, štab je obavezan da odmah preduzme sve mere radi njegovog uspostavljanja.

⁷ „Prateći sprovođenje Titovih zamisli i odluka, Vrhovni štab je morao veoma često da kontaktira sa potčinjenim komandama i glavnim štabovima i da im povremeno pruža neposrednu pomoć; da izdaje, po potrebi, dopunske direktive i zapovesti, čiji je cilj bio objašnjenje ili dopuna osnovne Titove odluke.” (Rade Hamović, *Isto*, str. 168).

Neprekidnost sadejstva postiže se: putem usklađivanja dejstava jedinica na celokupnoj dubini zadatka;⁸ pravovremenim usklašavanjem sadržaja (pitanja) sadejstva prema izmeni situacije; neprekidnim komandovanjem jedinicama; brzim uspostavljanjem narušenog sistema veze; dobrim poznavanjem situacije ne samo u svojoj već i u susednoj zoni; pravovremenom razmenom informacija sa svim sadejstvjućim organima rukovođenja i ostvarenjem ostalih mera koje uslovljava konkretna situacija.

To su samo neka važnija pitanja ostvarivanja sadejstva, o kojima komandant i komanda, odnosno štab, u savremenim borbenim dejstvima, moraju poklanjati izuzetnu pažnju. Svakako da je u organizovanju i ostvarivanju sadejstva odlučujuća uloga komandanta, koji određuje osnovne sadržaje sadejstva u pripremanju i u toku izvođenja borbenih dejstava. Pored njega, važnu ulogu ima i načelnik štaba koji je odgovoran za pravilnu realizaciju svih naređenja i uputstava komandanta po osnovnim sadržajima sadejstva i obavezan da, u skladu sa komandantovom odlukom, organizuje rad organa komande, odnosno štaba.

*

Na kraju, treba istaći da uspešna organizacija i sprovođenje sadejstva (i saradnje) u borbenim dejstvima zahtevaju od starešina dobro poznavanje ratne veštine i odgovarajuće iskustvo iz prakse. Potrebno je, takođe, poznavanje i razumevanje karaktera savremenog boja i operacije, taktičko-operativnih postupaka eventualnog neprijatelja, mogućnosti sopstvenih jedinica, njihovog naoružanja i opreme. To se postiže prvenstveno upornim učenjem, istraživanjem sopstvene i prakse drugih armija i stalnim proveravanjem doktrinarnih postavki u praksi.

Literatura

1. Tanasković, R., Konvalinka, S., Krneta, D.: *Sadejstvo*, VIZ, 1957;
2. Tanasković, R.: *Uvod u operaciju opštenarodnog odbrambenog rata*, VIZ, 1977;
3. Mamula, B.: *Savremeni svijet i naša odbrana*, VIZ, 1985;
4. Špegelj, M.: *Neka pitanja usklađivanja aktivnosti u zonama borbenih dejstava*, „Vojno delo” br. 3/1984;
5. Jovanović, B.: *Osnove vojnog rukovođenja*, VIZ, 1984;
6. Kostić, Ž.: *Osnovi organizacije preduzeća*, „Savremena administracija”, Beograd 1976.

⁸ Sastanak predstavnika Generalštaba JNA sa komandantima Prve, Druge i Treće armije, dan po oslobođenju Zagreba, rešio je problem daljih dejstava i na stratejskom nivou postavio osnove sadejstva za razbijanje i zarobljavanje Nemaca i kvislinga u vremenu od 9. do 15. maja 1945. godine. (Videti: Rađa Hamović, *isto*, str. 177).

SUMMARY

COMBAT COOPERATION AS A FORM OF COORDINATION OF COMBAT OPERATION

Combat cooperation as a fundamental matter of command and control, i.e. as one of the most significant steps in the process of organization, preparation and execution of combat operations, is also a form of coordination in conditions of general defence war. It consists of combat operations carried out by units of the Yugoslav People's Army and Territorial Defence, of their services, arms and support services, by elements of operational and tactical combat formations, in the front zone and in the enemy or own rear areas, that are mutually coordinated concerning their objectives, the area and time of execution, with the aim of fulfilling their common or joint tasks.

Depending on the aims, scope, objectives and forms of combat operations, combat cooperation can be organized and realized at the strategic, operational and tactical levels.

A well organized and timely executed combat cooperation makes a necessary prerequisite for success in each and every combat operation. In order that all demands of combat could be met and satisfied, combat cooperation should be based on the corresponding general postulates, i.e. principles.

Combat cooperation can be organized: (1) by time — by phases of combat or by stages of an operation, by days or hours; (2) by objectives — positions, areas or lines; (3) by tasks — general or joint.

The author discusses further on the influence of terrain, positions of units, and time, to the manner and ways of organization of combat cooperation, also the method of work of the commander and his staff in the process of organization of combat cooperation.

The purpose of organization of combat cooperation, as a phase of the process of organization and preparation of a battle or operation, is that the planned combat cooperation will be made quite clear to the commanders of subordinate and supporting units and that measures for combat cooperation could be made an element of combat orders. The organization of combat cooperation, however, does not end in the preparatory phase of a battle or operation. It is to be constantly organized and improved by the commander and his staff, in accordance with the development of situation, from the outset and until the end battle or operation.

LA COOPERATION EN TANT QUE FORME DE COORDINATION
DES ACTIONS DE COMBAT

La coopération en tant que l'un des éléments fondamentaux de la direction et du commandement, c'est-à-dire en tant que l'un des processus organisationnels les plus importants des préparatifs et de l'exécution des actions de combat, est traitée comme étant une forme de coordination dans les conditions d'une guerre populaire généralisée défensive. Il s'agit d'action conjuguée des unités de l'APY et de la DT, des formes, des armes, des services, des éléments de la disposition de combat opérationnelle ou tactique, sur le front, à l'arrière propre ou dans celui de l'ennemi, selon les objectifs à atteindre, le lieu et le temps, en vue d'accomplir les missions de combat communes.

Selon les objectifs visés, les dimensions et les formes des actions de combat à mener, la coopération peut être stratégique, opérationnelle et tactique.

Une coopération en temps utile, bien organisée et réalisée est le préalable fondamental à la réussite de chaque action de combat. Pour répondre à toutes ces exigences, la coopération doit être fondée sur des postulats, c'est-à-dire suivant les principes généraux adéquats.

La coopération se déroule organisée: (1) en fonction du temps suivant les phases du combat, c'est-à-dire selon les étapes de l'opération, en fonction des jours et des heures; (2) selon les installations existantes au sol — positions, régions et lignes; (3) selon les missions à accomplir générales et communes.

Dans son ouvrage, l'auteur traite de l'impact du lieu et du temps sur les modes d'organisation de la coopération, ainsi que des méthodes de travail du commandant et du commandements-Etat-major en vue de l'organisation de la coopération.

La détermination de la coopération en tant qu'une phase spéciale dans le cadre du processus d'organisation des préparatifs du combat et de l'opération est mise au point et réalisée pour que d'une façon précise et détaillée elle puisse être présentée aux commandants des unités subalternes et d'appui et pour ordonner l'exécution des mesures établies.

Le commandant et le commandement veillent sans cesse au cours des actions de combat à assurer la bonne articulation et le perfectionnement de la coopération suivant le déroulement de la situation de combat.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ КАК ФОРМА КООРДИНАЦИИ
БОЕВЫХ ДЕЙСТВИЙ

Взаимодействие, как один из основных вопросов управления и командования, т.е., как один из важнейших организационных приемов в подготовке и в течение проведения боевых действий, рассматривается как форма координации в условиях всенародной оборонительной войны. Это — взаимно согласованное действие войск Югославской народной армии и территориальной обороны, видов войск, родов войск и служб, элементов оперативного или тактического боевого порядка, на фронте, в собственном и в тылу противника, по цели, месту и времени, с целью выполнения совместных боевых задач.

В зависимости от цели, размеров и формы боевых действий, взаимодействие может быть стратегическое, оперативное и тактическое.

Своевременное, хорошо организованное и проведенное взаимодействие представляет собой необходимое условие для достижения успеха в любых боевых действиях. Для реализации этих требований, взаимодействие должно основываться на соответствующих общих положениях, т.е., принципах.

Взаимодействие можно организовать: (1) по времени — по фазам боя, т.е. этапам операции, по дням или часам; (2) по объектам на местности — позициям, районам и рубежам; (3) по задачам — общим и местным.

В труде рассматривается влияние места и времени на способ организации взаимодействия, а также и метод работы командира и командования штаба по организации взаимодействия.

Цель утверждения взаимодействия, как отдельной фазы в рамках организационного процесса подготовки боя и операции, заключается в том, чтобы точно проинформировать командиров подчиненных и поддерживающих частей о запланированном взаимодействии и чтобы отдать приказ о выполнении утвержденных мероприятий.

Командир и командование в течение боевых действий непрерывно организуют и совершенствуют взаимодействие, в согласии с развитием боевой обстановки.